

СУЧАСНИЙ СТАН МЕРЕЖІ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кривозуб І.В., Дудченко Г.І., Карлюкова О.Ю., Кулижко І.О.,

Бойченко Р.В.

pek@sm.gov.ua

Департамент екології та охорони природних ресурсів

Сумської обласної державної адміністрації

Збереження залишків природних комплексів, які залишились відносно незміненими серед антропогенних ландшафтів, деградованих, забруднених територій, забруднених водойм, осушених боліт і штучних деревостанів, є одним з пріоритетних напрямків державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Різке скорочення чисельності багатьох видів рослин і тварин, великомасштабне перетворення ландшафтів спонукало до здійснення заходів, спрямованих на збереження природного різноманіття. Основним механізмом збереження природного біорізноманіття країни та різноманіття її ландшафтів є формування репрезентативної, науково обґрунтованої мережі територій і об'єктів природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) [1].

Згідно зі статтею 43 Земельного кодексу України та статтею 7 Закону України «Про природно-заповідний фонд України», землі природно-заповідного фонду – це ділянки суші і водного простору з природними комплексами та об'єктами, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність, яким відповідно до закону надано статус територій та об'єктів ПЗФ [2, 3].

За даними Міністерства екології та природних ресурсів України, станом на 01.01.2018 ПЗФ України має в своєму складі 8296 території та об'єктів загальною площею 4,318 млн. га в межах території України (фактична площа 3,985 млн. га) та 402500,0 га в межах акваторії Чорного моря.

У сучасних межах Сумська область займає 2383,2 тис. га або 4% території України. Регіон, як і Україна в цілому, має високий рівень сільськогосподарського освоєння – 71,3 % земель сільськогосподарського призначення (1698,0 тис. га). Із загальної площі області частка ріллі складає 51,4% (1226,3 тис. га), що свідчить про значну розораність території, у той час як показник лісистості становить лише близько 18%. (рис. 1).

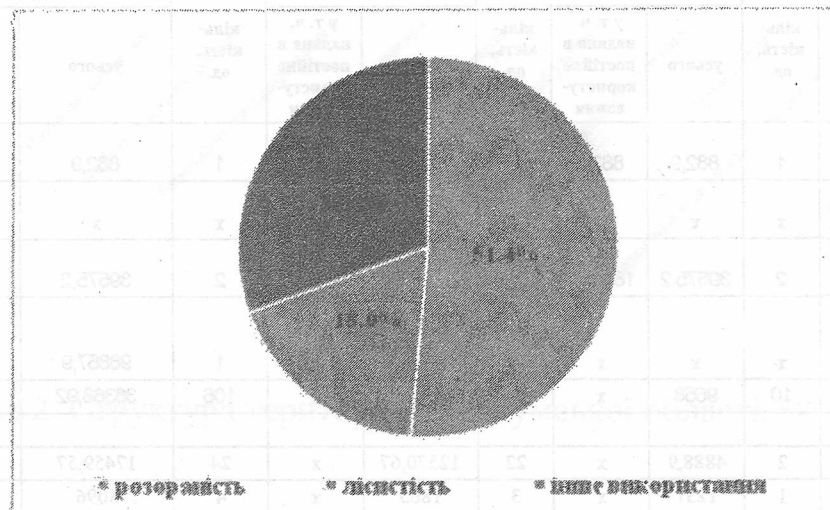

Рис. 1. Ступінь господарського використання території Сумської області, %

Дані показники свідчать про високий рівень антропогенного навантаження на територію регіону, що несе загрозу збереженню унікальних природних територій та об'єктів, які мають велике різноманіття представників рослинного і тваринного світу регіону.

Мережа об'єктів ПЗФ Сумщини створюється з метою збереження природних територій, комплексів і об'єктів, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну, історико-культурну або іншу цінність. Станом на 01.01.2018 р., в області налічується 269 об'єктів ПЗФ загальною площею 176813,4246 га, в тому числі 19 об'єктів загальнодержавного значення площею 50455,8632 га (28,54 %) і 250 об'єктів місцевого значення площею 126357,5614 га (71,46 %) (табл.1). Відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі області («показник заповідності») становить 7,4191%, даний показник по Україні – 6,6%. За даними, наведеними в таблиці 1, у структурі ПЗФ Сумської області найбільшу

площу займають регіональний ландшафтний парк – 55,91%, національні природні парки – 22,38% та заказники – 20,57% (рис. 2).

Таблиця 1

Розподіл територій та об'єктів ПЗФ за їх значенням, категоріями та типами станом на 01.01.2018 року

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	Загальнодержавного значення			Місцевого значення			Разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування		усього	у т.ч. надана в постійне користування	
Природні заповідники	1	882,9	882,9	х	х	х	1	882,9	882,9	0,50
Біосферні заповідники	х	х	х	х	х	х	х	х	х	х
Національні природні парки	2	39575,2	18945,8	х	х	х	2	39575,2	18945,8	22,38
Регіональні ландшафтні парки	х	х	х	1	98857,9	х	1	98857,9	х	55,91
Заказники, усього	10	9658	х	96	26710,92	х	106	36368,92	х	20,57
у тому числі:										
ландшафтні	2	4888,9	х	22	12570,67	х	24	17459,57	х	9,87
лісові	1	1231	х	3	1865	х	4	3096	х	1,75
ботанічні	1	236	х	26	1989,98	х	27	2225,98	х	1,26
загальнозоологічні	0	0	х	9	1056	х	9	1056	х	0,60
орнітологічні	1	258	х	4	292,8	х	5	550,8	х	0,31
ентомологічні	0	0	х	2	10	х	2	10	х	0,01
іхтіологічні	0	0	х	0	0	х	0	0	х	х
гідрологічні	5	3108,1	х	27	8831,84	х	32	11939,94	х	6,75
загальносологічні	0	0	х	2	14,95	х	2	14,952	х	0,01
пальсонтологічні	0	0	х	0	0	х	0	0	х	х
карстово-спелеологічні	0	0	х	0	0	х	0	0	х	х
Пам'ятки природи, усього	3	7,1	х	101	171,855	х	104	178,955	х	0,10
у тому числі:										
комплексні	0	0	х	6	31,45	х	6	31,45	х	0,02
ботанічні	1	0,1	х	53	56,21	х	54	56,31	х	0,03
зоологічні	1	0	х	0	0	х	1	0	х	х
гідрологічні	1	7	х	37	71,35	х	38	77,35	х	0,04
геологічні	0	0	х	5	12,84	х	5	12,84	х	0,01
Заповідні урочища	х	х	х	26	268,40	х	26	268,40	х	0,15
Ботанічні сади	0	0	х	3	17,04	х	3	17,04	х	0,01
Дендрологічні парки	1	21	х	3	5,04	х	4	26,04	х	0,01
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	2	311,66	х	20	326,41	х	22	638,07	х	0,36
Зоологічні парки	0	0	х	0	0	х	0	0	х	0,00
РАЗОМ	19	50455,8	19828,7	250	126357,56	х	269	176813,42	19828,7	100,00

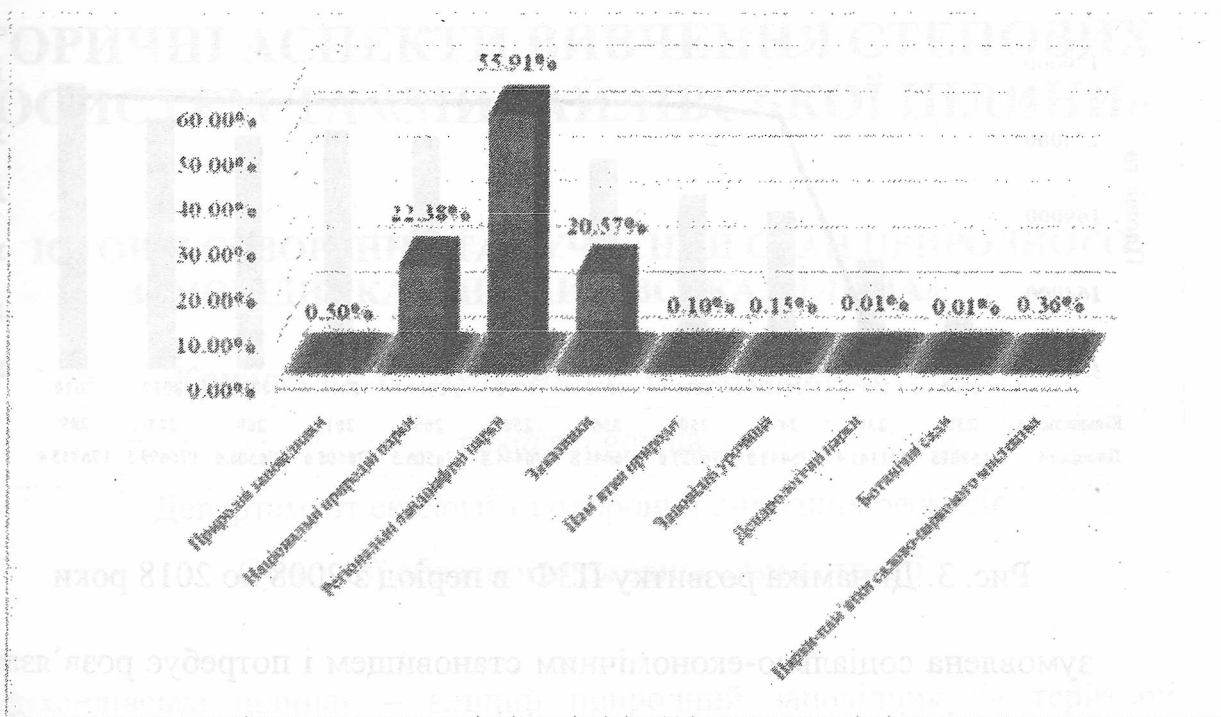

Рис. 2. Структура території ПЗФ Сумської області, %.

Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 (далі – Стратегії), передбачено збільшення частки заповідних територій в Україні до 10,8% у 2018 році та до 15% у 2020 році, а в Сумській області – до 12,7% у 2018 році та до 18% – 2020 році [4]. Практичні заходи з реалізації цілей Стратегії передбачені «Програмою охорони навколишнього природного середовища Сумської області на 2016-2018 роки», затвердженою рішенням Сумської обласної ради від 10.08.2016 (зі змінами від 02.03.2018). На виконання Стратегії Департаментом екології та охорони природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації ведуться роботи по збільшенню кількості території та об'єктів ПЗФ. Наочне відображення динаміки зростання кількості об'єктів ПЗФ у Сумській області дає рис. 3, згідно якого за останні 10 років відбувалось поступове збільшення кількості заповідних територій.

Сучасний стан формування мережі територій та об'єктів ПЗФ Сумської області характеризується скороченням темпів створення нових заповідних об'єктів, що є характерним для України в цілому. Значною мірою дана ситуація

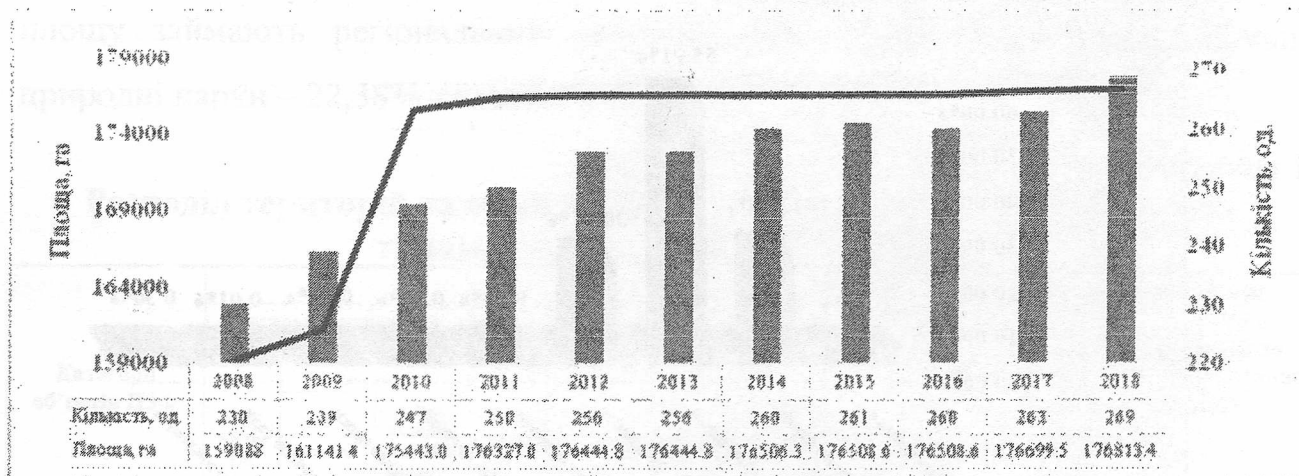

Рис. 3. Динаміка розвитку ПЗФ в період з 2008 по 2018 роки

зумовлена соціально-економічним становищем і потребує розв'язання на державному рівні шляхом внесення змін до чинного законодавства. Зокрема потребує: спрощення порядку створення нових об'єктів ПЗФ в частині погодження з органами місцевого самоврядування, органами виконавчої влади; запровадження економічного стимулювання землекористувачів і землевласників до створення територій та об'єктів ПЗФ на своїх землях; передбачення у бюджетах всіх рівнів видатків для викупу земельних ділянок для наступного заповідання; створення дієвою системи охорони територій та об'єктів ПЗФ.

Список використаних джерел

1. Кобеньок Г.В. Закорко О.П. Марушевський Г.Б. Збереження біорізноманіття, створення екомережі та інтегроване управління річковими басейнами: [Посібник для вчителів і громадських природоохоронних організацій]. – К.: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. – 200 с.
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
3. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-ХІІ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.
4. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.